

Ιστορικό των καταλόγων των ελληνικών γραμματοσήμων

A history of catalogues of Greek stamps

από τον / by **Joost Meijer**

Ο κατάλογος γραμματοσήμων αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για τον φιλοτελιστή. Του προσφέρει μια περιληπτική καταγραφή και συχνά εκτεταμένες πληροφορίες στα συλλεκτικά του ενδιαφέροντα, βοηθώντας τον να κτίσει μια συλλογή. Ως εκ τούτου, δεν αποτελεί έκπληξη ότι οι κατάλογοι εμφανίστηκαν σχεδόν την ίδια εποχή της εμφάνισης των συλλογών γραμματοσήμων. Όσο το θαυμάσιο χόμπι μας με τον καιρό αναπτυσσόταν, τόσο και οι κατάλογοι γίνονταν καλύτεροι. Παρακολουθώντας την ιστορία των καταλόγων, πιστεύω ότι μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα πώς αναπτύχθηκε ο φιλοτελισμός με τα χρόνια.

Σχετικά με τα ελληνικά γραμματόσημα, και από όσο γνωρίζω, υπάρχει μόνο μία ιστορική καταγραφή των καταλόγων. Το 1960 ο αείμνηστος Μ. Κωνσταντίνης (εικ. 1) δημοσίευσε *Το Χρονικόν μιας εκατονταετίας του Ελληνικού Φιλοτελισμού 1860-1960*¹. Στη θαυμάσια αυτή έκδοση υπάρχει, μεταξύ άλλων, μία παράθεση 27 καταλόγων γραμματοσήμων². Όσο

The stamp catalogue is an important tool for the philatelist. It gives a summarized listing and often extensive details on the collecting areas of the stamp collector, helping him to build a collection. Therefore it will not come as a surprise, stamp catalogues are nearly as old as the hobby of stamp collecting itself. And as our wonderful hobby developed in time, so the catalogues became more refined. By looking at the history of the catalogues, I believe we can get a better understanding of the way our hobby has evolved through the years.

Regarding the stamps of Greece, as far as I know, there is only one historical listing of stamp catalogues. In 1960, the late M. Constantinis (*fig. 1*) published his *The chronicle of a century of Hellenic philately, 1860-1960*¹. In this wonderful publication there is, amongst other subjects, a listing of 27 stamp catalogues². As interesting and helpful as this listing is in itself, it does only

¹ Στην πραγματικότητα ήταν μια αναθεωρημένη έκδοση του άρθρου «Ο φιλοτελικός τύπος εν Ελλάδι - Περιοδικά, κατάλογοι & φιλοτελικά μελέται εκδοθείσαι εν Ελλάδι από του 1891-1958», *Φιλοτέλεια* αρ. 353/1959, σ. 16-19 και 354/1959 σ. 41-44, που αργότερα αναθεωρήθηκε και δημοσιεύθηκε ως *Το χρονικόν μιας εκατονταετίας του ελληνικού φιλοτελισμού (1860-1960)*, Αθήναι 1960, και επίσης δημοσιεύθηκε μερικώς ως "The Philatelic Press in Greece - Periodicals, Catalogs and Philatelic Studies" στο *Philatelic Literature Review*, no. 1/1960, vol. 9, σ. 3-8.

² Το 1982, ο Α. Βιρβίλης δημοσίευσε μια αναθεώρηση μέχρι το 1980 στον *Κατάλογο* της διεθνούς

¹ Actually, this was an updated version of the article (in Greek) "The philatelic press in Greece - Periodicals, catalogs and philatelic studies published in Greece in 1891-1958", *Philotelia* no. 353/1959, pp. 16-19 and 354/1959, pp. 41-44, later updated and published (in Greek) as *The chronicle of a century of Hellenic philately (1860-1960)*, Athens 1960, and also partially re-published as "The Philatelic Press in Greece - Periodicals, Catalogs and Philatelic Studies" in *Philatelic Literature Review*, no. 1/1960, vol. 9, pp. 3-8.

² In 1982, A. Virvilis published an update to the listing till 1980 in the *Catalogue* of the Inter-

ενδιαφέρουσα και βοηθητική και εάν είναι αυτή, περιλαμβάνει μόνο καταλόγους που εκδόθηκαν στην Ελλάδα και δεν περιλαμβάνονται εκείνοι που συντάχθηκαν και εκδόθηκαν εκτός Ελλάδας σε ξένες γλώσσες.

Εδώ, θα ήθελα να παρουσιάσω μια γενική θεώρηση των καταλόγων της Ελλάδας χρησιμοποιώντας ως βάση την κατάταξη Κωνσταντίνης³, προσθέτοντας και καταλόγους που εκδόθηκαν σε άλλες χώρες, κυρίως ευρωπαϊκές.

Τι να περιληφθεί και τι όχι;

Κάθε καταλογογράφηση γραμματοσήμων μπορεί να προσδιοριστεί ως κατάλογος. Ως εκ τούτου, έπρεπε να αποφασίσω ποιους θα έπρεπε να περιλάβω και ποιους όχι.

Χρησιμοποίησα τα ακόλουθα κριτήρια επιλογής. Περιλαμβάνονται κατάλογοι σε όλες τις γλώσσες και όχι μόνο στα ελληνικά. Μπορούν να είναι διαφόρων τύπων: βιβλία, αλλά και φυλλάδια, ακόμη και άρθρα σε περιοδικά, εφόσον περιλαμβάνουν ελληνικά γραμματοσήμα. Όμως, θα περιορίσω τον αριθμό των καταλόγων, μη περιλαμβάνοντας γενικά έργα με κάποιο ελληνικό τμήμα, όπως ο Michel ή ο Yvert et Tellier. Θα πρέπει επίσης ο κατάλογος να είναι γενικός κατάλογος ελληνικών γραμματοσήμων. Ειδικευμένοι κατάλογοι που μελετούν ένα θέμα ή μια περίοδο δεν περιλαμβάνονται. Επίσης, δεν περιλαμβάνονται απλοί τιμοκατάλογοι, καθώς δεν προσθέτουν κάποια ειδική πληροφορία για την ιστορία των γραμματοσήμων ή την συλλογή τους (εκτός από την τιμολόγηση και τις εμπλεκόμενους εμπόρους).

Τα ανωτέρω φαίνονται «αυστηρά» κριτήρια, αλλά καθώς προχωρεί η εξιστόρηση, ο αναγνώστης θα διαπιστώσει ότι θα γίνουν κάποιες εξαιρέσεις για εκδόσεις τις οποίες θεωρώ

Εικ. 1:
Μ. Κωνσταντίνης

Fig. 1:
M. Constantinis

include catalogues issued in Greece. Catalogues compiled and printed outside of Greece, in foreign languages, were not included.

Therefore, in this article, I'd like to present an overview of the stamp catalogues of Greece, using the listing of M. Constantinis³ as a basis, but adding catalogues of Greek stamps issued in other (mostly Western European) countries.

What to include and what not?

Every listing of stamps could be defined as a stamp catalogue. Therefore, I had to decide which ones I would include in this overview and which ones not.

I have used the following selection criteria. Stamp catalogues in all languages are allowed, not only in Greek. They can have different forms: books, but also leaflets and even articles in periodicals, as long as they contain listings of Greek stamps. On the other hand, I will limit the number of catalogues by not including general works which contain a Greek subsection like the Michel or Yvert & Tellier. Also, the catalogue will have to be a general catalogue of Greek stamps. Specialized catalogues that only study one aspect or period of Greek stamps will not be included. Furthermore, I will not include mere price-lists as they do not add any specific information on the history of the stamps or stamp collecting (apart from the pricing and the companies involved).

These seem like "strict" criteria, but as you will see when you read ahead, I'll make some exceptions to these criteria along the

έκθεσης Φιλοτελικής Φιλολογίας Milano '82, σ. 43-51.

³ Στις ακόλουθες σημειώσεις θα αναφέρομαι στην αρίθμηση που χρησιμοποίησε ο Κωνσταντίνης στο άρθρο του όταν αναφερόταν στους 27 καταλόγους της καταλογογράφησης του.

national Philatelic Literature Exhibition Milano '82, pp. 43-51.

³ In the following notes I will refer to the numbers used by Constantinis in his article when referring to the 27 catalogues from his inventory.

σχετικές. Για την αποφυγή παρανοήσεων, δεν προσποιούμαι ότι παραδίδω τον τελικό κατάλογο όλων των ελληνικών καταλόγων, αλλά, τουλάχιστον, ελπίζω ότι αναδεικνύω τους πιο σημαντικούς και περιγράφω την ιστορία τους, όσο το δυνατόν πιστότερα.

Οι πρώτοι κατάλογοι

Η πρώιμη ιστορία των ελληνικών καταλόγων γενικώς ακολουθεί στενά την ιστορία των γενικών καταλόγων γραμματοσήμων.

Στις 17 Σεπτεμβρίου 1861, ο Γάλλος Oscar Berget-Levrault (εικ. 2) έκανε χειρόγραφη κατάταξη όλων των γνωστών σε εκείνον γραμματοσήμων, την αντέγραψε και τη μοίρασε σε φίλους και συναδέλφους συλλέκτες⁴. Έτσι γεννήθηκε ο «κατάλογος γραμματοσήμων» στην πλέον υποτυπώδη μορφή του. Καθώς οι ελληνικές ΜΚΕ εκδόθηκαν την 1η Οκτωβρίου 1861, ο κατάλογος δεν περιελάμβανε ελληνικά γραμματόσημα. Τον Δεκέμβριο όμως του 1861 ο Berget-Levrault κυκλοφόρησε τον κατάλόγό του σε δεύτερη έκδοση και, αυτή τη φορά, αναφέρονται οι ΜΚΕ ως εξής: «Ελλάδα, 1861: 1 λεπτόν, 2 λεπτά, 5 λεπτά, 10 λεπτά, 20 λεπτά, 40 λεπτά, 80 λεπτά». Λιγότερο από τρεις μήνες μετά την κυκλοφορία τους, οι ΜΚΕ είχαν περιληφθεί σε έναν «κατάλογο γραμματοσήμων».

Αν και ο Berget-Levrault δημιούργησε την πρώτη καταλογογράφηση, ο πρώτος επίσημος έντυπος κατάλογος συντάχθηκε από τον Alfred Potiquet (εικ. 3) και κυκλοφόρησε στο Παρίσι στις 21 Δεκεμβρίου 1861. Αυτός ήταν ο *Catalogue des Timbres-Poste. Créé dans les divers États du Globe*⁵. Το σχετικό λήμμα στην εικ. 4. Σημειώνεται με ενδιαφέρον ότι δεν αναφέρονται μόνο τα γραμ-

Εικ. / Fig. 2:
Oscar Berget-Levrault

way for publications which I think are relevant to my story. Also, to avoid misunderstandings, I do not pretend to give the ultimate list of all stamp catalogues of Greece, but at least I hope to show the highlights and describe their history as accurately as possible.

The first catalogues

The early history of the stamp catalogue of Greece closely follows the history of the stamp catalogue in general.

On 17 September 1861, the Frenchman Oscar Berget-Levrault (fig. 2) made handwritten listings of all the stamps known to him, copied them and distributed these to friends and fellow collectors⁴. The “stamp catalogue” in its most rudimentary form was born. As the LHH of Greece were only issued on the 1st of October 1861, this listing did not include Greek stamps. But in December 1861 Berget-Levrault issued a second version of his list and this time, the LHH of Greece were mentioned. The listing reads: “Grèce, 1861: 1 lepton, 2 lepta, 5 lepta, 10 lepta, 20 lepta, 40 lepta, 80 lepta.” So less than three months after the LHH were issued, they already were included in a “stamp-list”.

Although Berget-Levrault produced the first stamp listing, the first officially printed catalogue was compiled by Alfred Potiquet (fig. 3) and issued in Paris on the 21st December 1861. This was the *Catalogue des Timbres-Poste. Créé dans les divers États du Globe*⁵. Greece is also mentioned in this catalogue. The entry reads as in fig. 4. It is interesting to

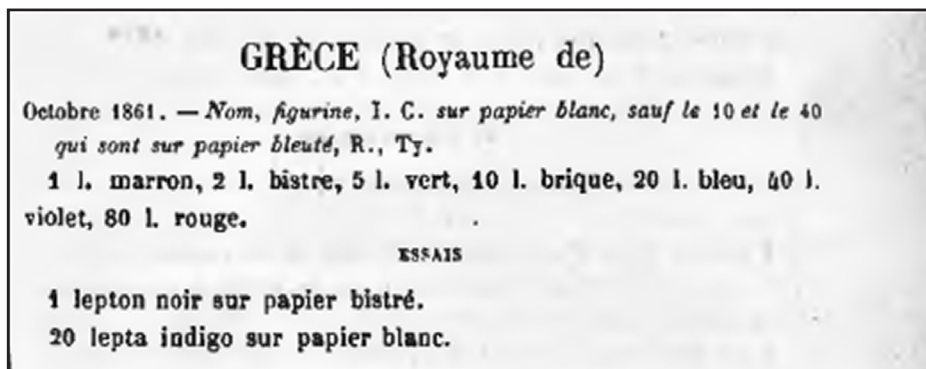
Εικ. / Fig. 3:
Alfred Potiquet

⁴ Βλ. W. Maassen, *Meilensteine der Philatelistischen Literatur des 19. Jahrhunderts*, Schwalmthal 2014, σ. 16-17.

⁵ *Idem*, σ. 17-18.

⁴ See W. Maassen, *Meilensteine der Philatelistischen Literatur des 19. Jahrhunderts*, Schwalmthal 2014, pp. 16-17.

⁵ *Idem*, pp. 17-18.

Εικ. / Fig. 4

ματόσημα, αλλά και δύο δοκίμια (μαύρο 1 λ. σε μπιστρ χαρτί και μπλε 20 λ. σε λευκό χαρτί).

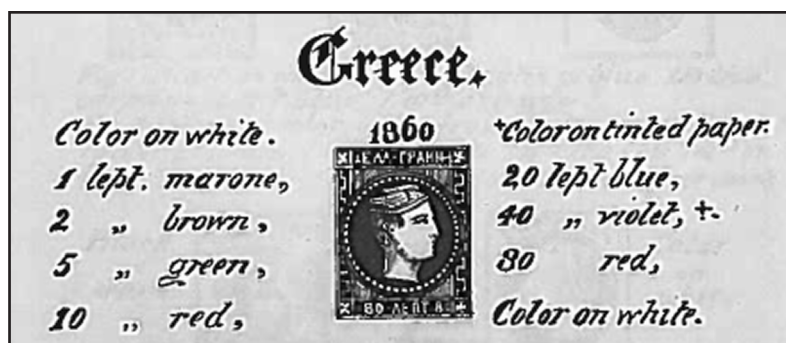
Μια νέα διάσταση προστέθηκε στον κατάλογο των γραμματοσήμων από τον νεαρό Άγγλο Frederick W. Booty (εικ. 5). Τον Αύγουστο του 1862 δημοσίευσε *The Stamp collector's guide; being a list of English and foreign postage stamps with 200 facsimile drawings*. Αυτό το μικρό βιβλιαράκι εικονογραφήθηκε με 200 πρωτόγονα σχέδια του ίδιου (αργότερα θα γινόταν ζωγράφος)⁶. Στα σχέδια περιλαμβάνεται η πρώτη μαυρόασπρη εικονογράφηση (αν και πολύ απλοϊκή) μιας ΜΚΕ σε μια

Εικ. / Fig. 5:
Frederick W. Booty

note that not only the stamps themselves are mentioned, but also two essays (1 lepton black on bistre paper and the 20 lepta blue on white paper).

A new dimension was added to the stamp catalogue by the young Englishman Frederick W. Booty (fig. 5). In August 1862 he published *The Stamp collector's guide; being a list of English and foreign postage stamps with 200 facsimile drawings*. This little booklet was illustrated with 200 primitive drawings made by Mr. Booty himself (later in life he would become an artist-painter)⁶. And they include the first black and white illustration

Εικ. / Fig. 6

⁶ *Idem*, σ. 19-20.

⁶ *Idem*, pp. 19-20.

Εικ. / Fig. 7

καταλογογράφηση γραμματοσήμων (Εικ. 6).

Θα κάνουμε τώρα μια λοξοδρόμηση σε μια ειδική κατηγορία καταλόγων. Καθώς ο φιλοτελισμός γύρω στα 1860 ήταν ένα νέο χόμπι, μερικά περιοδικά άρχισαν να αναδεικνύουν τον νέο αυτό συλλεκτικό χώρο. Ένα από αυτά ήταν και το γερμανικό γυναικείο περιοδικό *Der Bazar*, όπου σε μια σειρά άρθρων περιγράφονταν οι εκδόσεις γραμματοσήμων διαφόρων κρατών. Στην έκδοση της 23 Μαρτίου 1864, αναφέρονταν και τα ελληνικά, με μια καλή εικόνα του 80λέππου της ΜΚΕ. Πρόκειται πιθανότατα για την παλαιότερη εικόνα ελληνικού γραμματοσήμου σε περιοδικό (Εικ. 7).

Ένα άλλο, λίγο περίεργο, αντικείμενο αναφέρεται στο βιβλίο *Der Briefmarkenfreund, Eine Sammlung originalgetreuer Abbildungen der Briefmarken aller Welttheile in vielfach vergrössertem* του Moritz Ruhl, επίσης του 1864. Αυτό το βιβλίο περιλαμβάνει σχέδια του Ruhl μεγεθυμένων γραμματοσήμων, μεταξύ των οποίων και ένα 80λεπτο. Τα σχέδια απέχουν πολύ από το να είναι τέλεια, αλλά είναι η πρώτη έγχρωμη απεικόνιση ενός γραμματοσήμου της ΜΚΕ (Εικ. 8)!

(although very basic) of a LHH in a “list of postage stamps” (fig. 6).

Now we have to make a little side-step to a special category of stamp catalogues. As philately was only a “young” hobby

around 1860, some magazines started promoting this new collecting area. One of these (lady)-magazines was the German periodical *Der Bazar*. In a series of articles, the stamp issues of a number of countries were described. In the issue of 23rd march 1864, the stamps of Greece were included with a good black and white image of a LHH (80 lepta). This is probably the oldest picture of a Greek stamp in a magazine (fig. 7).

Another a little bit curious item is the book *Der Briefmarkenfreund, Eine Sammlung originalgetreuer Abbildungen der Briefmarken aller Welttheile in vielfach*

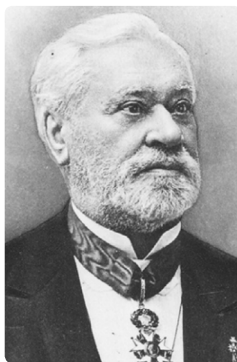
vergrössertem Maassstabe by Moritz Ruhl, also dating from 1864. This book contains drawings by Ruhl of enlarged postage stamps and a LHH (80 lepta) is included. The drawings are far from perfect, but they form the first illustration of a LHH stamp in

Εικ. / Fig. 8

Και ερχόμαστε σε αυτό που είναι το πλέον ενδιαφέρον άρθρο για τα ελληνικά γραμματόσημα, δημοσιευμένο τα πρώτα χρόνια του φιλοτελισμού, δηλ. το “Les Timbres-Poste – Royaume de Grèce” του Natalis Rondot (εικ. 9), στην έκδοση Ιουλίου του 1864 του γαλλικού περιοδικού *Magasin Pittoresque*⁷. Το περιοδικό αναφερόταν στις επιστήμες, τις τέχνες, σε νέες ανακαλύψεις, ταξιδιωτικές ιστορίες καθώς και γεγονότα ή θέματα του παρελθόντος. Ο Rondot άρχισε τα άρθρα του για τα γραμματόσημα το 1862 και αποδεικνύεται ότι ήταν καλά πληροφορημένος. Το άρθρο για την Ελλάδα αναφέρεται με λεπτομέρειες στο ταχυδρομικό σύστημα της χώρας, το σχέδιο της ΜΚΕ του Albert Barre για τις ποσότητες που παραδόθηκαν (όχι απόλυτα σωστές), την παρισινή και τις αθηναϊκές εκδόσεις και σε έναν αριθμό δοκιμών⁸. Στο άρθρο του αποκαλεί με θαυμασμό το ελληνικό γραμματόσημο ένα από τα ωραιότερα γραμματόσημα. Ο δημιουργός των γραμματοσήμων Albert Barre ήταν τόσο υπερήφανος για το άρθρο, ώστε έδωσε στον Rondot για να τον ευχαριστήσει, ένα μοναδικό σχέδιο σε χαρτόνι του πρώτου ελληνικού γραμματοσήμου⁹.

Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ένα ακόμη όνομα στα πρώτα αυτά χρόνια των ελληνικών καταλόγων. Το 1867 δημοσιεύθηκε ένα άρθρο στο βρετανικό περιοδικό *The Philatelist* με τον απλό τίτλο “The stamps of Greece”¹⁰. Αν και δεν αναφέρεται ο συγγραφέας, μάλλον ήταν ο Edward Pemberton, ο πατέρας του P. L. Pemberton (εικ.

Εικ. / Fig. 9:
Natalis Rondot

colour (fig. 8)!

Then we come to what is without a doubt the most important article on Greek stamps published in the early years of philately, “Les Timbres-Poste – Royaume de Grèce” by Natalis Rondot (fig. 9) in the July 1864 edition of the French journal *Magasin Pittoresque*⁷. This periodical featured science, the arts and new breakthroughs, stories of travel, as well as events or topics of the past. Rondot started his series of articles on stamps

in 1862. He clearly was well informed. The article on Greece tells in detail about the postal system in Greece, the design of the LHH by Albert Barre, the numbers printed (not completely correct), the Paris and Athens printings and a number of essays⁸. In his article he admiringly called the Greek stamp: “un des plus beaux timbres-post ” (one of the most beautiful postage stamps). The creator of the stamps, Albert Barre, was so proud of this article, he gave Rondot a unique design-model of the first Greek stamp on cardboard to thank him⁹.

Finally, one more name must be mentioned in these early years of Greek stamp catalogues. In 1867 an article was published in the British journal *The Philatelist* simply entitled: “The stamps of Greece”¹⁰. Although the author is not mentioned, the article was most likely written by

Εικ. / Fig. 10:
Edward Pemberton

⁷ 1864, σ. 215-216.

⁸ Περισσότερα περί Rondot και του κειμένου του άρθρου του, βλέπε Jean-François Brun, «Ποιος ήταν ο Natalis Rondot?», *Φιλοτέλεια* αρ. 694/2015, σ. 304-314, και W. Maassen, *idem*, σ. 39-40.

⁹ Βλ. Jean-François Brun, *idem*, σ. 305 και δημοπρασία Καραμήτσου 1.10.2014, αρ. 500/1.

¹⁰ 1.4.1867, σ. 70-72.

⁷ 1864, pp. 215-216.

⁸ For more details on Rondot and the text of the article see Jean-François Brun, “Who was Natalis Rondot?”, *Philotelia* no. 694/2015, pp. 304-314, and W. Maassen, *idem*, pp. 39-40.

⁹ See Jean-François Brun, *idem*, p. 305 and Karamitsos Auction 1.10.2014, 500/1.

¹⁰ 1.4.1867, pp. 70-72.

10), ο οποίος γράφει «Σε αυτά τα γραμματόσημα δεν έχει δοθεί ιδιαίτερη προσοχή από τους περισσότερους συλλέκτες, μερικοί από τους οποίους, αρκετά απρόσεκτα, δεν λαμβάνουν υπόψη εκείνα που τυπώθηκαν στο Παρίσι και εκείνα των Αθηνών. Εκτός αυτού, υπάρχουν ποικιλίες χρώματος, χαρτιού, αριθμών ελέγχου κτλ. τα οποία αγνοούνται από πολλούς καταλόγους». Ακολουθεί η κατάταξη στις εκδόσεις Παρισίων και εκείνες των Αθηνών (επιμελημένη και κακέκτυπη). Θα μπορούσε να πει κανείς ότι το μικρό αυτό άρθρο είναι το πρώτο εξειδικευμένο των ΜΚΕ.

Η περίοδος 1870-1920

Μετά τα πρώτα χρόνια των καταλόγων ακολουθεί η περίοδος που θα την αποκαλούσα «περίοδο ωρίμανσης». Σε χρονικό διάστημα πενήντα ετών ο κατάλογος αναπτύχθηκε από μια απλή κατάταξη σε προχωρημένες και λεπτομερείς μελέτες.

Το 1872, ο John Hope δημοσίευσε το άρθρο "The stamps of Greece" στο περιοδικό *The Stamp Collectors' Journal and Philatelic Opinion*¹¹. Στην ουσία ήταν μια όχι και πολύ χρήσιμη συνέχεια του άρθρου του Pemberton στο *The Philatelist*.

Ένα νέο άρθρο από τον O. Taylor δημοσιεύθηκε το 1872 σε μια γενική σειρά άρθρων για γραμματόσημα με τίτλο "Papers for Beginners - Europe - Greece" στο *Stamp - Collector's Magazine*, ένα από τα πλέον δημοφιλή περιοδικά της εποχής¹². Το άρθρο περιγράφει το σχέδιο των γραμματοσήμων (αποδίδοντας εσφαλμένα την εκτύπωση στον A. Hulot), αναφέρει την ύπαρξη του παρισινού 10 λ. χωρίς αριθμό ελέγχου, δίνει συμβουλές για τις διαφορές μεταξύ παρισινής και αθηναϊκών εκδόσεων (επιμελημένα και κακέκτυπα) και κλείνει με μια παράγραφο για δοκίμια, περιλαμβάνοντας και την ανεπίσημη βινιέτα του Γεωργίου Α' με μια εικόνα.

Το 1881 δημοσιεύθηκε μια άλλη ενδιαφέρουσα κατάταξη. Αφορά ένα άρθρο του T. S. Ruhhg, πάλι με τον τίτλο "The stamps of Greece", στο αμερικανικό περιοδικό *The foreign-stamp*

Edward Pemberton (the father of P.L. Pemberton who we will meet later on) (fig. 10). He writes: "These stamps are not paid sufficient attention to by most collectors, some of whom are careless enough not to take into consideration those printed in Paris, and those in Athens, Besides this, there are varieties of colour, paper, figures at back, etc. which are quite ignored by many cataloguers." Then follows a list of the LHH, Paris printing and Athens printing (fine and coarse). You could say this little article is the first specialized one on LHH.

The period of 1870-1920

After the early years of the stamp catalogues follows the period that I would call the "period of ripening". In a period of fifty years, the catalogue evolved from a simple list to advanced and detailed studies.

In 1872, John Hope published the article "The stamps of Greece" in a journal called *The Stamp Collectors' Journal and Philatelic Opinion*¹¹. In fact, it was an (not very helpful) update of the article of Pemberton in *The Philatelist*.

A new article was published in 1873 by O. Taylor in a general series on stamps, called: "Papers for Beginners - Europe - Greece" in one of the most popular journals of that time, the *Stamp - Collector's Magazine*¹². The article describes the design of the stamps (and mistakenly attributes the printing to A. Hulot), mentions the existence of a 10 lepta Paris-print without control figures, gives advice how to make the difference between the Paris and Athens prints (fine and coarse) and concludes with a paragraph on essays (amongst which the unofficial George I vignette) accompanied by an illustration.

Another interesting listing was published in 1881. It is an article by T.S. Ruhhg again entitled "The stamps of Greece" in the American *The foreign-stamp collectors' Journal*¹³. As far as I know this was the first

¹¹ Ιούλιος 1872, σ. 31-32.

¹² 1873, σ. 113-115.

¹³ Σεπτέμβριος 1881, σ. 80-82.

¹¹ July 1872, pp. 31-32.

¹² 1873, pp. 113-115.

¹³ September 1881, p. 80-82.

*collectors' Journal*¹³. Καθόσον γνωρίζω, είναι το πρώτο άρθρο για τα ελληνικά γραμματόσημα δημοσιευμένο εκτός Ευρώπης. Ο Ruhhg αρχίζει περιγράφοντας τα αισθήματα των συλλεκτών της εποχής για τα ελληνικά γραμματόσημα, λέγοντας «Τα γραμματόσημα της Ελλάδος δεν έχουν προσελκύσει πολλή προσοχή εκ μέρους των φιλοτελικών συγγραφέων και ο λόγος δεν είναι δύσκολο να γίνει αντιληπτός. Η ομοιότητα του σχεδίου, η κακή εκτέλεση και ο ζαλιστικός αριθμός παραλλαγών χρώματος που συναντά κανείς σε αυτά τα γραμματόσημα τείνουν να αποθαρρύνουν κάποιον να ασχοληθεί με αυτά». Έπειτα, κατατάσσει τις ΜΚΕ σε τέσσερις τύπους, στηριζόμενος, όπως λέει «σε μερικές χιλιάδες ελληνικών γραμματοσήμων» που έχουν περάσει από τα χέρια του.

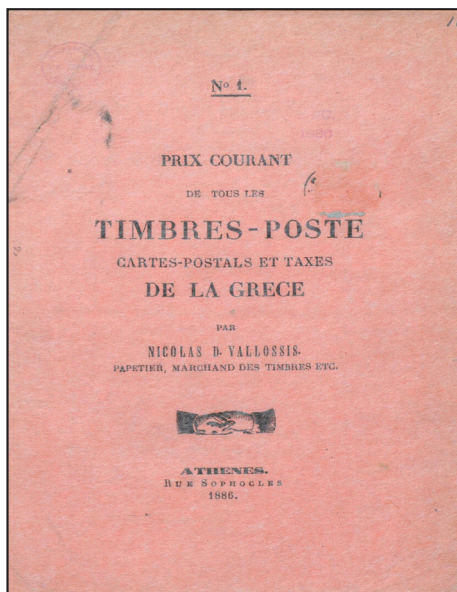
Ερχόμαστε τώρα στην πρώτη καταλογογράφηση ελληνικών γραμματοσήμων που γίνεται πλέον στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τον Κωνσταντίνη, χωρίς να δίνει άλλες πληροφορίες, ο πρώτος που εξέδωσε κατάλογο ήταν ο πιθανώς αρχαιότερος, από το 1879, Αθηναίος έμπορος γραμματοσήμων Νικόλαος Βαλλώσης. Είχε τον τίτλο *Le Mercure* και εκδόθηκε κάπου μεταξύ 1885-1890. Δυστυχώς μέχρι σήμερα δεν έχω βρει αντίτυπο του *Le Mercure*¹⁴. Βρήκα όμως αντίτυπο του *Prix Courant de Tous les Timbres-Poste, Cartes-Postals et Taxes de la Grece* που εξέδωσε ο Βαλλώσης το 1886 (εικ. 11). Πιστεύω ότι είναι ο πραγματικά πρώτος ελληνικός κατάλογος (έστω και εάν στην πράξη δεν είναι παρά μια καταλογογράφηση με τιμές)¹⁵.

article on Greek stamps published outside of Europe. Ruhhg starts by describing the sentiments of stamp collectors on Greek stamps at the time: "The stamps of Greece have not attracted much attention on the part of philatelic writers, and the reason is not far to seek. The sameness of design, the pooriness of the execution, and the bewildering number of shades of colour one meets with in these stamps, tend to discourage from having anything to do with them." He then gives a listing of the LHH in four types, based on "some thousands of

Greek stamps" that have gone through his hands.

Now we come to the first listing of Greek stamps in Greece itself. According to Constantinis, it was the stamp dealer Nikolaos Vallossis from Athens, probably the oldest stamp dealer in Athens as well, starting in 1879, who first published a stamp catalogue. "It was titled *Le Mercure* and issued sometime between 1885 and 1890." Apparently, Constantinis did not have more specific information on this catalogue. Unfortunately,

until now, I did not find a copy of *Le Mercure*¹⁴. What I did find was a copy of the *Prix Courant de Tous les Timbres-Poste, Cartes-Postals et Taxes de la Grece* issued by Vallossis in 1886 (fig. 11). It is my firm belief that this is in fact the first Greek stamp catalogue (although it actually is not more than a price listing)¹⁵.

Εικ. / Fig. 11

¹⁴ Κωνσταντίνης αρ. 1.

¹⁵ Εμφανίστηκαν τουλάχιστον πέντε εκδόσεις, η τελευταία το 1892.

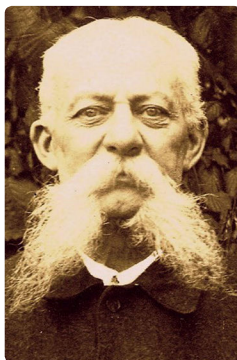
¹⁴ Constantinis no. 1.

¹⁵ At least five editions appeared of this list, the final one in 1892.

Ο Κωνσταντίνης αναφέρει επίσης έναν άλλο κατάλογο που εκδόθηκε το 1894, αυτή τη φορά από τον Π. Καπιτσιμάδη, με τον τίτλο *Κατάλογος ελληνικών γραμματοσήμων*¹⁶. Αποτελείται από 16 σελίδες και εκδόθηκε στα γαλλικά. Δυστυχώς, μέχρι σήμερα δεν έχω βρει αντίτυπο σε κάποια από τις μεγάλες φιλοτελικές βιβλιοθήκες, αλλά σύμφωνα με τον Π. Καγκελάρη, ήταν ο πρώτος πραγματικός ελληνικός κατάλογος¹⁷. Ο Καπιτσιμάδης υπήρξε έμπορος γραμματοσήμων των Αθηνών μέχρι τουλάχιστον τη δεκαετία του 1920.

Στο τέλος του 19ου αιώνα το ενδιαφέρον για τη συλλογή γραμματοσήμων δυνάμυνε και άρχισαν να εκδίδονται οι πρώτοι ειδικευμένοι κατάλογοι. Τα ελληνικά γραμματοσήμα δεν αποτέλεσαν εξαίρεση. Το 1896, ο Γερμανός έμπορος γραμματοσήμων και συλλέκτης Arthur Glasewald (εικ. 12) δημοσίευσε το *Die Postwertzeichen von Griechenland* (εικ. 13). Στο όμορφο αυτό βιβλίο των 64 σελίδων περιγράφει τα ελληνικά γραμματοσήμα από την αρχή μέχρι εκείνα των Ολυμπιακών Αγώνων του 1896 με μεγάλη λεπτομέρεια, σημειώνοντας τη διαφορά μεταξύ των διαφορετικών εκτυπώσεων των ΜΚΕ κατά χρονολογική σειρά. Παραθέτει επίσης λεπτομέρειες για τα ενάριθμα, τα δοκίμια, τα πλαστά και τις σφραγίδες. Γενικά θεωρείται ότι αυτός ήταν ο πρώτος εμπεριστατωμένος κατάλογος γραμματοσήμων της Ελλάδας.

(συνεχίζεται)

Εικ. / Fig. 12:
Arthur Glasewald

Εικ. / Fig. 13

Constantinis also mentions another stamp catalogue that was published in 1894, this time by S. Kapitsimadis, named (in Greek) *Catalogue of Greek stamps*¹⁶. It consisted of 16 pages and was published in French. Unfortunately, until now I did not find an actual copy of the catalogue in one of the major philatelic libraries but according to P. Cangelaris it was the first real Greek stamp catalogue¹⁷.

Kapitsimadis was a stamp dealer from Athens who remained in business until at least the 1920's.

At the end of the 19th century, interest in stamp collecting was growing strongly and the first specialized catalogues were published. The stamps of Greece were no exception. In 1896, the German stamp dealer and collector Arthur Glasewald (fig. 12) published *Die Postwertzeichen von Griechenland* (fig. 13). In this wonderful 64-page booklet he describes the stamps of Greece from the beginning to the Olympics of 1896 in great detail, making a distinction between the many printings of the LHH in

a chronological order. He also gives details about postage due stamps, essays, forgeries and cancellations. It is generally accepted this was the first comprehensive stamp catalogue of Greece.

(to be continued)

¹⁶ Κωνσταντίνης αρ. 3.

¹⁷ Π. Δ. Καγκελάρης, *Λεξικό Ελλήνων Φιλοτελιστών*, Αθήνα 1982, σ. 46.

¹⁶ Constantinis no. 3.

¹⁷ P. D. Cangelaris, *Dictionary of Greek philatelists* (in Greek), Athens 1982, p. 46.

Ιστορικό των καταλόγων των ελληνικών γραμματοσήμων

A history of catalogues of Greek stamps

από τον / by **Joost Meijer**

(συνέχεια από σ. 164)

(continued from p. 164)

Την ίδια εποχή στην Αγγλία, ένας άλλος σημαντικός συλλέκτης γραμματοσήμων δημοσίευσε τη μελέτη του. Με τον τίτλο *The stamps of Greece* (1897), ο Dornig Beckton (εικ. 14) δίδει λεπτομερή περιγραφή των ΜΚΕ, τονίζοντας τη διαφορά των αθηναϊκών εκδόσεων για κάθε αξία, αντί κατά χρονολογική σειρά όπως είχε κάνει ο Glasewald.

Το ενδιαφέρον για τα ελληνικά γραμματόσημα δεν αύξανε μόνο στη Γερμανία και την Αγγλία αλλά και στη Γαλλία. Το 1909, ο George Brunel (εικ. 15) κυκλοφόρησε το *Les émissions des timbres Grecs*¹⁸. Σε αυτόν τον κατάλογο περιγράφει όλα τα ελληνικά γραμματόσημα μέχρι τα Ολυμπιακά του 1906. Κύριο ενδιαφέρον του η περιγραφή των ΜΚΕ. Ήταν ο πρώτος ο οποίος απέδωσε ξεκάθαρα την παρισινή έκδοση στον Ernest Meyer. Ήταν επίσης ο πρώτος που περιέγραψε τη μέθοδο προετοιμασίας της εκτύπωσης με τη χρήση πιλήματος. Για την ταξινόμηση των ΜΚΕ χρησιμοποιεί οκτώ χρονολογικούς τύπους.

Εκείνος που δεν ήταν σύμφωνος με την ταξινόμηση του Brunel ήταν ο Percival Loines Pemberton (εικ. 16), γιος του Edward. Σε σειρά

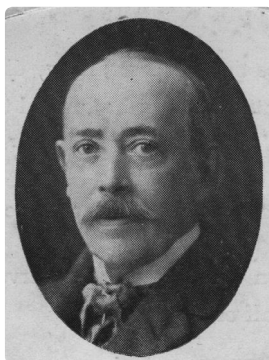
In England, at the same time, another important collector of Greek stamps published his study. In *The stamps of Greece* (1897), Walter Dornig Beckton (fig. 14) gives a detailed description on the LHH,

making a distinction between different Athens printings for each subsequent value instead of one chronological ranking like Glasewald had made.

The interest for Greek stamps was growing not only in Germany and England, but also in France. In 1909, Georges Brunel (fig. 15) delivered *Les émissions des timbres Grecs*¹⁸. In this catalogue, he describes all Greek stamps up to the 1906 Olympics. His main interest is his description of the LHH. He was the first

to attribute the Paris printing of the stamps explicitly to Ernest Meyer. Also, he was the first to describe the method of preparing the printing by découpage. For the classification of the LHH, he makes a distinction between eight chronological types.

One man who was not a fan of the classification of Brunel was Percival Loines

Εικ. / Fig. 14:
Walter Dornig Beckton

¹⁸ Δημοσιεύθηκε επίσης στη Φιλοτέλεια αρ. 1/1924-41/1928 με αρκετές προσθήκες.

¹⁸ Also published in *Philotelia* nos. 1/1924-41/1928 with a number of addenda.

άρθρων με τον τίτλο "The stamps of Greece" που δημοσίευσε στο *The Philatelic Journal of Great Britain*, μεταξύ 1911 και 1914, περιγράφει τα ελληνικά γραμματόσημα μέχρι το 1913 με μεγάλη λεπτομέρεια¹⁹. Πολύ ενδιαφέροντα είναι η ταξινόμηση των ΜΚΕ, επεκτείνοντας την εργασία του Dorning Beckton με την προσθήκη πολλών νέων πληροφοριών, για παράδειγμα σε θέματα σφαλμάτων αριθμού ελέγχου και υπογραμμίζοντας την μελέτη των σφαλμάτων πλάκας για την ταξινόμηση. Υπήρξε μεγάλη έμπνευση για τους μετέπειτα μελετητές των ΜΚΕ.

Εικ. / Fig. 15:
George Brunel

Εικ. / Fig. 16:
Percival Loines Pemberton

Η περίοδος 1920-1945

Τα γεγονότα του Α' Π.Π. επέφεραν προσωρινή οπισθοδρόμηση στον κόσμο της συλλογής γραμματοσήμων αλλά σύντομα το χόμπι ξανάνθησε με αποτέλεσμα την εμφάνιση πολλών εντυπωσιακών καταλόγων.

Το 1920 δημοσιεύθηκε σε 43 σελίδες στα γαλλικά στην Αθήνα το *L'unique catalogue complet des timbres de Grece - Epire - Iles de 1860 à 1920*, από τον Δ. Ν. Βαλώση (αδελφό του Νικολάου)²⁰.

Το 1921 ο Γάλλος έμπορος γραμματοσήμων J. Briault, σε συνεργασία με τον Αθηναίο συνάδελφό του έμπορο γραμματοσήμων καιπραγματογνώμονα Ν. Γαρά, κυκλοφόρησαν στη Γαλλία το *Grèce, Crète, Epire, Thrace, Iles lonniennes* (εικ. 18). Ο πλούσια εικονογραφημένος κατάλογος 28 σελίδων δεν περιελάμβανε μόνο τα ελληνικά γραμματόσημα μέχρι το

Pemberton (fig. 16), son of Edward. In a series of articles, published in the *Philatelic Journal of Great Britain* under the title "The stamps of Greece" between 1911 and 1914, he describes all Greek stamps created up until 1913 in great detail¹⁹. Most interesting is his classification of the LHH, expanding the work by Dorning Beckton and adding many new details, for instance on errors in the control numbers, and stressing the study of plate flaws for the classification of the stamps. He was a great inspiration for later students of LHH.

The period of 1920-1945

The events of WWI were a temporary setback for the world of stamp collecting, but soon afterwards, the hobby prospered again, resulting in some of the most impressive stamp catalogues.

In 1920 *L'unique catalogue complet des timbres de Grece - Epire - Iles de 1860 à 1920* was published in French by D.N. Vallossis (the brother of Nikolaos) in Athens. The booklet contained 43 pages²⁰.

In 1921 *Grèce, Crète, Epire, Thrace, Iles lonniennes* (fig. 18) was published in France by the French stamp dealer J. Briault in cooperation with his Greek counterpart, Athenian stamp dealer and expert N. Garas (fig. 17). This well illustrated 28-page catalogue not only included the stamps of

¹⁹ Ήταν η συνέχεια μια σειράς άρθρων που δημοσιεύθηκαν στο ίδιο περιοδικό το 1901-1902. Ο Pemberton δημοσίευσε αργότερα τα ευρήματά του σε έναν πιο απλοποιημένο κατάλογο, τον *Priced Descriptive Catalogue of the Stamps of Greece*, Sefi, Pemberton & Co Ltd., London, 1923.

²⁰ Κωνσταντίνης αρ. 7.

¹⁹ It was a follow-up to a series of articles published in the same Journal in 1901-02. Pemberton later published his findings also in a somewhat more simplified catalogue: *Priced Descriptive Catalogue of the Stamps of Greece*, Sefi, Pemberton & Co. Ltd., London, 1923.

²⁰ Constantinis no. 7.

Εικ. 17:
N. Γαράς

Fig. 17:
N. Garas

Εικ. / Fig. 18

Εικ. 19:
N. Σ. Νικολαΐδης

Fig. 19:
N. S. Nicolaidis

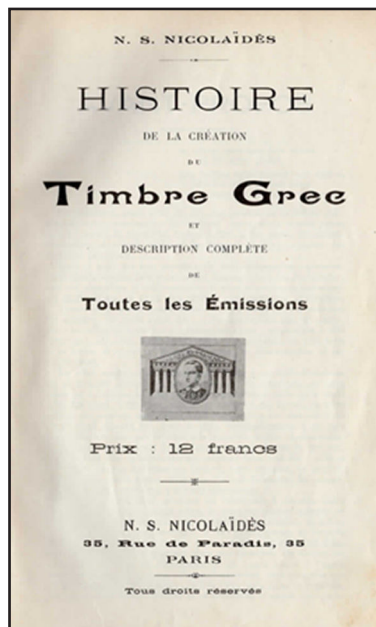
1919 αλλά και εκείνα των Νέων Χωρών (όπως Κρήτης, Ηπείρου, Σάμου κτλ.).

Δύο χρόνια αργότερα, ένα άλλος κατάλογος κυκλοφόρησε στη Γαλλία, από τον Νικόλαο Νικολαΐδη (εικ. 19) με τίτλο *Histoire de la création de Timbre Grec* (εικ. 20). Ο Νικολαΐδης εργαζόταν στο Παρίσι, αλλά είχε αρχίσει την καριέρα του ως έμπορος γραμματοσήμων στην Αθήνα, δημοσιεύοντας τιμοκαταλόγους ήδη από το 1891²¹. Το νέο 120 σελίδων βιβλίο δεν είναι πλέον τιμοκατάλογος αλλά ένας ειδικευμένος κατάλογος όλων των ελληνικών γραμματοσήμων για τις διάφορες εκδόσεις με πολλές πληροφορίες από την έρευνα και την εμπειρία του.

Το 1931 κυκλοφόρησε η 11η έκδοση του *Kohl Briefmarken-Handbuch*²². Σε αυτή την έκδοση υπάρχει ένα μεγάλο κεφάλαιο αφιερωμένο στην Ελλάδα και τις Νέες Χώρες²³, γραμ-

Greece up until 1919, but also listed the numerous stamps issued for the New Territories (like Crete, Epirus, Samos etc.).

Two years later, another stamp catalogue was published in France, *Histoire*

Εικ. / Fig. 20

²¹ Ονομαζόταν *Catalogue prix-courant de tous les timbres-poste grecques et orientaux* (Κωνσταντίνης αρ. 2). Το 1911 εκδόθηκε η 7η έκδοση ως *Description, historique et catalogue des timbres Grecs*.

²² Περισσότερες γενικές πληροφορίες για την ιστορία του *Handbuch*, βλ. W. Maasen, *idem*, σ. 129-133.

²³ Επίσης και ένα μέρος της Ηπείρου. Κα τα δύο εκ-

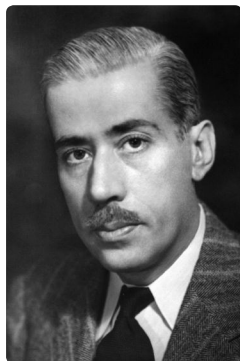

Εικ. 21:

Α. Αργυρόπουλος

Fig. 21:

A. Argyropoulos

Εικ. 22:

Τρ. Κωνσταντινίδης

Fig. 22:

T. Constantinidis

μένο κυρίως από τον Αλέξανδρο Αργυρόπουλο (εικ. 21), έναν από τους πλέον σημαντικούς Έλληνες φιλοτελιστές του 20ου αιώνα. Στις 300 περίπου σελίδες του οτιδήποτε είναι γνωστό μέχρι τότε σχετικά με τα ελληνικά γραμματόσημα καταγράφεται και σχολιάζεται. Οι πληροφορίες εντυπωσιάζουν. Πιστεύω ότι μέχρι σήμερα δεν υπάρχει κατάλογος της Ελλάδας που να προσφέρει τόσες πληροφορίες για τις εκδόσεις γραμματοσήμων για την περίοδο προ του Β' Π.Π.²⁴

Δύο χρόνια αργότερα, δημοσιεύθηκε ένα άλλο επίσης μεγάλο έργο για τον ελληνικό φιλοτελισμό. Η *Μελέτη επί του ελληνικού γραμματοσήμου*, με την επιμέλεια του Τρύφωνα Κωνσταντινίδη (εικ. 22), συγγράφηκε με την βοήθεια των πλέον γνωστών ειδικών περί τα ελληνικά γραμματόσημα της εποχής. Η *Μελέτη*, όπως συνήθως αποκαλείται, παραμένει ακόμη η πλέον σημαντική και περιεκτική εργασία στην κατάταξη των ΜΚΕ. Το σχέδιο αρχικά προέβλεπε μια ευρύτερη μελέτη όλων των ελληνικών γραμματοσήμων. Αυτό οδήγησε το 1937 σε δεύτερο τόμο της *Μελέτης* με λεπτομέρειες για τις Μικρές Κεφαλές του Ερμή και

de la création de Timbre Grec (fig. 20) by Nicolaos Nicolaidis (fig. 19). Nicolaidis operated from Paris, but had started his career as a stamp dealer in Athens and had been publishing price lists and catalogues from as early as 1891²¹. This new 120-page booklet was not a price-list anymore but a specialised catalogue of all Greek stamps, giving many details on the various issues based on his research and experience.

In 1931, the 11th edition of the *Kohl Briefmarken-Handbuch* was published²². In this edition, there is a large chapter devoted to Greece and the new territories²³, which was largely written by one of the most important Greek philatelists of the 20th century, Alexandros Argyropoulos (fig. 21). In almost 300 pages, everything known up until that moment about Greek stamps is noted and commented. The details are stunning. I think that up until this day, there is no stamp catalogue of Greece which has to offer so much information on the various stamp issues for the pre-WWII period²⁴.

Again, two years later, another great work of Greek philately was published, the *Etude sur les Timbres-Poste de la Grèce*, edited by Tryphon Constantinidis (fig. 22) and written with the help of the most renowned specialists on Greek stamps of the time. *The Study* as it is usually called, still is the most important and comprehensive work on the classification of the LHH. Orig-

²¹ It was called: *Catalogue prix-courant de tous les timbres-poste grecques et orientaux* (Constantinis no. 2). In 1911 the 7th edition was issued as *Description, historique et catalogue des timbres Grecs*.

²² For more general information on the history of the *Handbuch*, see W. Maassen, *idem*, pp. 129-133.

²³ And a part on Epirus as well. Both were first published in 1928-29.

²⁴ In the 1940s an English (updated) translation was made by H. G. Zervas (with E. Silberstein and R. O. Truman) of the parts on the LHH and SHH which was published in five parts by The Collectors Club Inc in New York.

δόθηκαν για πρώτη φορά το 1928-29.

²⁴ Τη δεκαετία του 1940 ο H. G. Zervas (με τους E. Silberstein και R. O. Truman) μετέφρασε στα αγγλικά με προσθήκες τα μέρη των ΜΚΕ και των μΚΕ που δημοσιεύθηκαν από το Collectors Club Inc. της Ν. Υόρκης.

τα εκδοθέντα γραμματόσημα μέχρι το 1900. Τα κείμενα είναι διγλωσσα σε ελληνικά και γαλλικά. Δυστυχώς, η *Μελέτη* δεν ολοκληρώθηκε, διότι ο Κωνσταντινίδης διορίσθηκε Ναυτικός Ακόλουθος στην ελληνική πρεσβεία στο Βερολίνο.

Ειδική περίπτωση το 1932 είναι *I Francobolli di Grecia, Le Timbrature*, ένας κατάλογος στα ιταλικά, εκδοθείς στη Γένοβα, από τον Έλληνα έμπορο γραμματοσήμων Σπύρο Ραφτόπουλο (εικ. 23). Σε 236 σελίδες παραθέτει πολλές πληροφορίες για όλα τα ελληνικά γραμματόσημα, περιλαμβανομένων και των Νέων Χωρών, μέχρι το 1930. Ειδικό μέρος του καταλόγου αφιερώνεται στις ταχυδρομικές σφραγίδες, περιλαμβάνοντας λ.χ. θαλάσσιες, σιδηροδρομικές σφραγίδες κ.ά.

Δίπλα στους ειδικευμένους και ευρείς καταλόγους, τη δεκαετία του 1930 εκδόθηκαν κάποιοι μικρότεροι γενικοί κατάλογοι από Έλληνες εμπόρους γραμματοσήμων των Αθηνών για τους πιο απλούς συλλέκτες. Οι Δ. Ν. Ζερλέντης και Π. Κ. Κορωνάιος εξέδωσαν τον διγλωσσο (ελληνικά-γαλλικά) και καλά εικονογραφημένο *Catalogue de Timbres Héliéniques* σε δύο εκδόσεις (1934-35) με κάποια συμπληρώματα²⁵. Παράλληλα με αυτή την έκδοση, υπήρξε ο *Τιμοκατάλογος Ελληνικών Γραμματοσήμων* του Αθηναίου εμπόρου γραμματοσήμων Ευάγγελου Μελιγκουνάκη που εκδόθηκε επίσης το 1934, μόνο στα ελληνικά. Στη δεκαετία του 1950 και στις αρχές του 1960 ο Μελιγκουνάκης θα κυκλοφορήσει νέες εκδόσεις αυτού του καταλόγου²⁶.

Η περίοδος 1945-1970

Μετά τον Β΄ Π.Π. ήλθε η περίοδος την οποία θα ονομάσω «της παγίωσης». Οι σημαντικές μελέτες που δημοσιεύθηκαν κατά τον μεσοπόλεμο θα χρησιμοποιηθούν ως βάσεις των νέων καταλόγων.

Ο πρώτος που δημοσίευσε έναν νέο κα-

Εικ. 23:
Σπ. Ραφτόπουλος

Fig. 23:
S. Raftopoulos

nally the plan was to make a general study on all stamps of Greece. This resulted in 1937 in a second part of *The Study* which gives details on the Small Hermes Heads and stamps up until 1900. The texts are bilingual, in Greek and French. Unfortunately the *Study* was not completed as Constantinidis was appointed Naval Attache to the Greek Embassy in Berlin.

A special case from 1932 is *I Francobolli di Grecia; Le Timbrature*, a stamp catalogue in the Italian language published in Genua by the Greek stamp dealer Spiros Raftopoulos (fig.

23). In 236 pages he gives many details on all Greek stamp issues, including the New Territories, up until 1930. A special part of the catalogue is reserved for postal cancellations including for example shipping lines and railway markings.

Next to these specialised and very comprehensive catalogues, also some smaller general catalogues were published in the 1930s by Greek stamp dealers from Athens, made for the more moderate collector. D. N. Zerlantis & P. K. Koronaios issued the *Catalogue de Timbres Héliéniques* in two editions (1934-35) with some supplements²⁵. It was bilingual (Greek-French) and well-illustrated. Next to this publication there was the *Pricelist of Greek stamps* by the Athenian stamp dealer Evangelos Melingounakis, also published in 1934. This catalogue was in Greek only. In the 1950s and early 60s Melingounakis would issue new editions of this catalogue²⁶.

The period of 1945-1970

After WWII came the period of what I will call “consolidation”. The important studies, published between the wars, would be used as a basis for new stamp catalogues.

The first to publish a new stamp cata-

²⁵ Κωνσταντίνης αρ. 13.

²⁶ Κωνσταντίνης αρ. 14, 28 και 37.

²⁵ Constantinis no. 13.

²⁶ Constantinis nos. 14, 28 and 37.

Εικ. 24:
Δ. Κουμουνδούρος
Fig. 24:
D. Koumoundouros

Εικ. / Fig. 25

Εικ. 26:
Χρ. Νάλτσας
Fig. 26:
C. Naltsas

τάλογο ήταν ο Δ. Κουμουνδούρος (εικ. 24). Το 1949 εξέδωσε την τέταρτη και πλέον επεξεργασμένη έκδοση του *Grèce - Catalogue de Timbres-Poste*²⁷ (εικ. 25). Εκδόθηκε δίγλωσσος (ελληνικά-γαλλικά) με καλή μαυρόασπρη εικονογράφηση. Αυτός ο κατάλογος, στοχεύοντας να δώσει στον συλλέκτη ελληνικών γραμματοσήμων μια εύχρηστη κατάταξη, έγινε αποδεκτός από την ΕΦΕ ως ο επίσημος «απλός» κατάλογος για τον Έλληνα συλλέκτη.

Το 1965 ένας άλλος σταθμός στην ελληνική φιλοτελική βιβλιογραφία, ο *Ειδικός κατάλογος ελληνικών γραμματόσημων* του Χ. Α. Νάλτσα (εικ. 26) είδε το φως. Αυτό το βιβλίο άνω των 600 σελίδων που εκδόθηκε από την Ελληνική Φιλοτελική Εταιρεία Θεσσαλονίκης προσφέρει μια πολύ λεπτομερή περιγραφή όλων των ελληνικών γραμματοσήμων (και των Νέων Χωρών) μέχρι το 1964. Είναι ο περισσότερος επεξεργασμένος από οποιονδήποτε κατάλογο της Ελλάδος. Για παράδειγμα, περιγράφονται λεπτομερειακά σφάλματα πλακών πολλών

logues was D. Koumoundouros (fig. 24). In 1949 he issued the fourth and most elaborate edition of his *Grèce - Catalogue de Timbres-Poste*²⁷ (fig. 25). This catalogue, aiming to give the collector of Greek stamps a handy reference list, was accepted by the Hellenic Philatelic Society as the official “simple” catalogue for the collector of Greece and published bilingually in Greek and French. It was well illustrated in black and white.

In 1965 another milestone for the Greek Philatelic bibliography saw the light, the *Special catalogue of Greek stamps* by C. A. Naltsas (fig. 26). This book of more than 600 pages, issued by the Hellenic Philatelic Society of Thessaloniki, gives a very detailed description of all Greek stamp issues (and the New Territories) up until 1964. It is more elaborate than any other stamp catalogue of Greece. For example, plating errors of many issues are described

²⁷ Προηγούμενες εκδόσεις υπήρξαν το 1941, 1947 και το 1948 (Κωνσταντίνης αρ. 21). Τελευταία έκδοση υπήρξε το 1953. Είναι πιθανόν, δύο ανώνυμοι κατάλογοι το 1944 και 1946 (Κωνσταντίνης αρ. 22 και 25) να εκδόθηκαν επίσης από τον Κουμουνδούρο.

²⁷ Earlier editions are from 1941, 1947 and 1948 (Constantinis no. 21). There was a final edition in 1953. It is likely two “unnamed” catalogues from 1944 and 1946 (Constantinis nos. 22 and 25) were also issued by Koumoundouros.

εκδόσεων και καθόσον γνωρίζω είναι ο μόνος κατάλογος που αναφέρει αριθμούς πλακών. Μετά τον Kohl, πιστεύω ότι είναι το πλέον ανεπτυγμένο γενικό έργο για τα ελληνικά γραμματόσημα. Ο μόνος περιορισμός έγκειται στο γεγονός ότι είναι γραμμένος στα ελληνικά που μπορεί να είναι εμπόδιο για τον ξένο μελετητή.

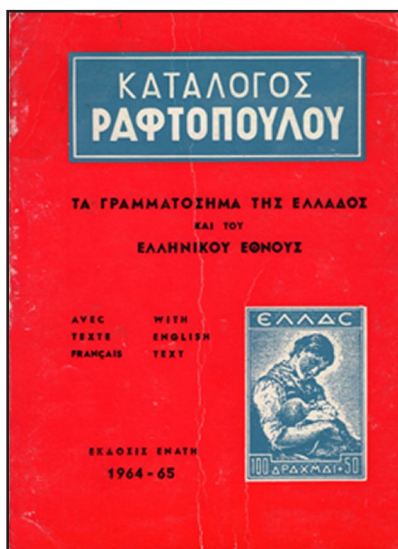
Ένας περισσότερο βασικός κατάλογος, στην πράξη συνέχεια του εμπειριστατωμένου ιταλικού καταλόγου του 1932, υπήρξε *Τα γραμματόσημα της Ελλάδος*²⁸ του Σπύρου Ραφτόπουλου²⁹ (εικ. 27), σε πολλές εκδόσεις μεταξύ

1956 και 1978. Είναι κυρίως στα ελληνικά αν και το κεφάλαιο των ΜΚΕ είναι μεταφρασμένο γαλλικά και αγγλικά. Ειδικά τις περιόδους του '50 και του '60 ο Ραφτόπουλος υπήρξε μεγάλη βοήθεια για πολλούς Έλληνες συλλέκτες.

Η περίοδος 1970-2020

Τα τέλη της δεκαετίας του '60 και στις αρχές του '70, είδαν την εμφάνιση έγχρωμων καταλόγων. Δύο νέοι ανταγωνιστές απείλησαν την ηγεμονία του Ραφτόπουλου. Ο πρώτος ήταν ο *Stamps - Coins, Greece, Europa, United Nations*, ένας απλός κατάλογος του Αθηναίου εμπόρου γραμματοσήμων, Παύλου Πυλαρινού, που εμφανίστηκε μεταξύ των ετών 1973-1992.

Υπήρξε επίσης ο *Βλαστός - Κατάλογος γραμματοσήμων*, ή *Βλαστός*, όπως είναι συνήθεστερα γνωστός, που εκδόθηκε μεταξύ των ετών 1967-2012 από την εταιρεία του Ορέστη Βλαστού, επίσης Αθηναίου εμπόρου γραμματοσήμων. Σύντομα καθιερώθηκε ως ο ευρύτερα χρησιμοποιούμενος κατάλογος από τους συλλέκτες εντός και εκτός Ελλάδας. Παρείχε

Εικ. / Fig. 27

in detail and as far as I know this is the only catalogue that mentions plate numbers. Next to Kohl, I think this is the most comprehensive general work on Greek stamps. The only limitation is that it was entirely written in Greek which may be a handicap for the foreign student of Greek stamps.

A more basic catalogue, actually a continuation of his comprehensive Italian catalogue of 1932, printed in many editions between 1956 and 1978, was *The stamps of Greece*²⁸ by Spiros Raftopoulos²⁹

(fig. 27). It is mainly in Greek, although the texts on the LHH have been translated in French and English. Especially during the 1950s and 60s, *The Raftopoulos* was a great help to many Greek stamp collectors.

The period of 1970-2020

The late 1960s and the beginning of the 1970s saw the coming of the stamp catalogue in full colour. Also, two new rivals challenged the hegemony of *The Raftopoulos*. The first one was *Stamps - Coins, Greece, Europa, United Nations*, a straightforward catalogue by the Athenian stamp dealer Pavlos Pylarinos, which appeared between 1973 and 1992.

Then there was the *Vlastos Postage stamp catalogue* or *The Vlastos* as it is usually known, published between 1967 and 2012 by O. Vlastos and his firm from Athens. It soon became the most widely used catalogue by stamp collectors in and outside of Greece. It gave a descrip-

²⁸ Αργότερα, *Τα γραμματόσημα της Ελλάδος και του ελληνικού έθνους*.

²⁹ Κωνσταντίνης αρ. 31.

²⁸ Later, *The stamps of Greece and of the Greek nation* (in Greek).

²⁹ Constantinis no. 31.

περιγραφές των γραμματοσήμων με πολλές λεπτομέρειες και ειδοποιήσεις για τα πλαστά. Καθώς ο αριθμός των γραμματοσήμων και η εικονογραφήσεις μεγάλωναν, αύξαναν και οι σελίδες. Οι τελευταίες εκδόσεις είχαν εκδοθεί σε τρεις ξεχωριστούς τόμους.

Σήμερα, έχουν παραμείνει δύο εξειδικευμένοι ελληνικοί κατάλογοι. Ο πρώτος είναι ο *Ερμής - Γραμματόσημα Ελλάδος και ταχυδρομική ιστορία*, εκδιδόμενος από την Φιλοτελικός Ερμής ΕΠΕ, από το 1994. Είναι ένας όμορφος κατάλογος ενός τόμου με λεπτομερή πληροφόρηση για τα ελληνικά γραμματόσημα και εκείνα των Νέων Χωρών (ιδιαίτερα για την περίοδο μέχρι το 1960). Είναι κυρίως στα ελληνικά και μερικώς στα αγγλικά και έχει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Εάν ενδιαφέρεται κάποιος π.χ. για τα γραμματόσημα με τη σήμανση AKYPON, αυτός είναι ο κατάλογος που θα βρει σχετική πληροφόρηση.

Ο δεύτερος κατάλογος σήμερα είναι ο πλήρως δίγλωσσος (ελληνικά-αγγλικά) *Hellas*, που εκδίδεται από τον οίκο δημοπρασιών Α. Karamitsos στη Θεσσαλονίκη, από το 2002. Ο κυρίως κατάλογος αποτελείται από τρεις τόμους και διαθέτει λεπτομερή πληροφόρηση όλων των ελληνικών γραμματοσήμων και εκείνων των Νέων Χωρών. Πολλοί γνωστοί φιλοτελιστές έχουν συμβάλει στον εμπλουτισμένο κατάλογο, κάνοντάς τον στις μέρες μας τον καθιερωμένο γενικό κατάλογο της Ελλάδας.

Επίλογος

Οι κατάλογοι της Ελλάδος έκαναν πολύ δρόμο από την έναρξη της συλλογής γραμματοσήμων, γύρω στα 1860. Από την απλή πρώτη καταλογογράφηση του Berger-Levrault το 1861, ο κατάλογος εξελίχθηκε σε ειδικευμένες μελέτες με απίστευτο όγκο πληροφοριών, όπως το *Kohl's Handbuch* και ο *Νάλτσας*. Από την άλλη πλευρά, η ύπαρξη πλέον απλών αλλά όχι λιγότερο σημαντικών καταλόγων όπως των *Κουμουνδούρου*, *Ραφτόπουλου*, *Βλαστού*, *Ερμή* και *Hellas*, βοήθησαν τις βασικές ανάγκες των συλλεκτών.

Καταλαβαίνω βέβαια ότι υιοθετώντας τα κριτήρια επιλογής μου και περιορίζοντας έτσι τον κατάλογο των καταλόγων σε αριθμό μόνο γενικών έργων (μεγάλων και μικρών), άφησα εκτός πολλές άλλες σημαντικές πλέον εξειδι-

cation of the stamps in great detail, including for example warnings for forgeries. As the number of stamps and illustrations grew, the number of pages expanded. The final editions were published in three separate volumes.

Nowadays, two specialised Greek catalogues remain. The first one is *Hermes - Stamps of Greece and postal history*, published by Philatelic Hermes Ltd. since 1994. It is a handsome, one volume catalogue with detailed information on the stamps of Greece and the New Territories (especially regarding the period up to 1960). It is mainly in Greek, partly also in English and has some special features. For example, if you are interested in stamps with an "AKYPON" marking, this is the catalogue to find the relevant information.

The second catalogue on today's market is the fully bilingual (in Greek and English) *Hellas*, published by the A. Karamitsos Auction House from Thessaloniki since 2002. The main catalogue consists of three volumes and has very detailed information on all stamps of Greece and the New Territories. Many well-known philatelists have contributed to this comprehensive catalogue, making it the "standard" general catalogue of Greece of our time.

Conclusions

The stamp catalogues of Greece have come a long way since the start of our stamp collecting hobby around 1860. From the first simple list of Berger-Levrault in 1861, the catalogue has evolved in to specialised studies with an enormous amount of information on the stamps like *Kohl's Handbuch* and the *Naltsas*. On the other hand, more straightforward but of no less important catalogues like *The Koumoundouros*, *The Raftopoulos*, *The Vlastos*, *Hermes and Hellas* have existed through the years, to assist in the basic needs of the stamp collector.

I do realise that by using my selection criteria and thus limiting my list of catalogues to a number of general works (great or small), I have left out many other important more specialised studies in Greek philately.

κευμένες μελέτες. Θα έπρεπε να είχαν αναφερθεί και ουσιαστικά έργα, όπως το *Griechenland Postgeschichte 1821-2001* του Π. Τιβέριου, το *Εγχειρίδιο* της ΕΦΕ Μ. Βρετανίας και ειδικευμένες μελέτες όπως των De Smeth, Groom, Κούνδουρου, Basel, Ασημακόπουλου, Καλλιγά και πολλών άλλων που έχουν συνεισφέρει τόσο πολλά στη μελέτη του ελληνικού φιλοτελισμού.

Εν πάση περιπτώσει, ελπίζω ότι με την επιλογή μου έκανα μια χρήσιμη προσθήκη στη θαυμάσια καταγραφή των καταλόγων της Ελλάδας του Κωνσταντίνου του 1960, αναδεικνύοντας ότι η ανάπτυξη των καταλόγων γραμματοσήμων και η εξέλιξη του ωραίου μας χόμπι συμβαδίζουν και αυτό δεν αποτελεί μόνο ελληνικό φαινόμενο αλλά παγκόσμιο.

Essential works like *Griechenland Postgeschichte 1821-2001* by P. Tiberius and the *Handbook* of the HPSGB and specialised studies by people like De Smeth, Groom, Coundouros, Basel, Asimakopulos, Calliga and many others that have contributed so much to the study of Greek philately should also have been mentioned.

Nevertheless, I hope that, with my selection, I have made a useful addition to the wonderful inventory of the stamp catalogues of Greece made by M. Constantinis in 1960, showing that the development of the stamp catalogue and the evolution of our wonderful hobby go side by side and were not limited to Greece, but it is a global phenomenon.

νέες εκδόσεις
new issues

αναμνηστική σειρά
commemorative set

Ίων Δραγούμης Ion Dragoumis

Αριθμός σειράς / Issue no.: 5/2020
Ημερομηνία έκδοσης / Date of circulation: 31.7.2020
Διακοπή διάθεσης / Sales suspension: 30.7.2021
Διαστάσεις / Dimensions: 30x42 mm
Διάτρηση / Perforation: 14x14¼

Τιμητική έκδοση για τον Ίωνα Δραγούμη (1878-1920), διπλωμάτη, πολιτικό, με έντονη πατριωτική δράση και συγγραφέα, με την ευκαιρία της συμπλήρωσης 100 ετών από τον θάνατό του.

Ο σχεδιασμός οφείλεται στην Ελένη Αποστόλου και η εκτύπωση στη Veridos Μαρτσούκης ΑΕ. Παραδόθηκαν στις θυρίδες σε φύλλα των 25 (500.000 τεμ.) και σε αριθμημένα φυλλάκια, διαστάσεων 70x85 χιλ. (20.000 τεμ.).

Issued to honour Ion Dragoumis (1878-1920), a diplomat, politician, with intense patriotic activity,

and writer, on the occasion of the centenary of his death.

(Ms.) Eleni Apostolou took care of the design and Veridos Matsoukis

S.A. of the printing. They were delivered to the p.o. counters in sheets of 25 (500,000 pieces) and in numbered miniature sheets, measuring 70x85 mm (20,000 pieces).

Ι. Δραγούμης
100 ΧΡΟΝΙΑ
από τον θάνατό του
ΑΘΗΝΑΙ 31.07.2020